List 50. **NOVICE** Tečaj XXVI.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 9. decembra 1868.

Gospodarske stvari.

Šest tednov na Dunaji,

ali gospodarsko-kmetijska šola za učitelje.

Napisal Ivan Tomšić.

(Dalje.)

C. Živalstvo (zoologija) je obsegala najpred različne živalne tvarine, ki je imajo rastline za vspešno vzdrževanje naše domače živine; — iz kterih kemičnih delov je zložena klaja, s kterim pitamo navadno domačo živino; — potem se je pa govorilo o splošnem organizmu vprežne živine. Temu nauku so bile štiri ure na teden odmerjene in to le meseca velikega srpana, kajti meseca kimovca je g. dr. Masch predaval vremenoznanstvo ali meteorologijo, ki pa ni bila obligaten, ampak le prost nauk.

D. Naravoslovje se je podučevalo le prva dva tedna in to po eno uro na dan. Ta nauk je bil le nekaka priprava k bolj važnemu in temeljitemu nauku o kemiji, iz ktere se je skoz ves mesec kimovec po eno, o četrtkih, petkih in sobotah pa celó po dve uri na dan podučevalo.

E. Kemija je obsegala vse tako imenovane prvine (Grundstoffe) in razkrojbe v njihove posamne dele ali drobce, iz česar se lahko sodi, da je bil ta nauk zelo važen in zanimljiv za ljudske učitelje. Nekaj popoldanskih ur je bilo tudi odločenih za demonstracije o poskušnjah (eksperimentih); mnoge bogate zbirke so nam služile v kazalni poduk. 20. kimovca smo bili z gosp. Moserjem v geologičnej državnej zbirki, kjer smo si ogledali razne rudnine, kristale in mnoge prečudne zemeljne snove. A kmalu potem smo zopet bili v ces. dvornej nabiri, v kterej je shranjena bogata zaloga mnogoternih natornih (prirodnih) rečí. Se vé, da se tù ni mogla vsaka stvar razkazovati in natančno razlagati; kajti namen je bil le ta, da se seznanimo z enakimi zalogami, in da umemo, kaj je prav za prav zbirka prirodnih stvarí. Kdor bi pa hotel o kakej bolj važnej stvari, bodi-si v kemiji ali natoroznanstvu sploh, to ali uno natančneje pozvedeti, obljubil je gosp. profesor, da vsakega učitelja, ki se pismeno do njega obrne, tudi pismeno prav natančno rad podučí..

F. Živinoreja se je učila prva dva tedna po štiri, a drugi mesec po tri ure na teden. Nauk o različnih živinskih plemenih, živinskem organizmu in posamesnih vnanjih živalskih delih bil je vvod temu obširnemu znanstvu; potem se je pa podučevalo o posamnih plemenih tako natančno in umevno, da, kakor sem tudi od drugih učiteljev slišal, so vsi poslušalci z gosp. Wilhelm-om, ki je ta nauk predaval, še najbolj zadovoljni bili.

Za kazalni nauk služile nam so premnoge podobe, fotografične in druge različnih plemen goveje živine; vse so bile tako dobro posnete, da si je ne morem boljih misliti; lastnina so kmetijske više šole v Ungar. Altenburgu. — Al naj si bodo podobe še tako izvrstne, ostanejo vendar le podobe. Zato nam je dobro došla velika razstava v Hicingu, kjer smo videli čez 200 glav najboljih in najlepših plemen goveje živine iz cesarske pristave v Laksenburgu, mnogo plemen iz pristave nadvojvode Albrehta, ki jo ima v Ung.-Altenburgu, pa tudi iz mnogih druzih odličnih kmetij, kakor so kmetija Liechtenstein-ova, Rabenburška, Steinitz-ova, Feldberška itd. Tudi iz česke, moravske in štirske dežele je bilo mnogo lepe živine izpostavljene. Ne morem se tù spuščati v popis imenitnih kónj, izvrstnih goved in žlahnih ovác, ki smo jih tù videli, ker moral bi ta popis preobširen biti, da bi bil pravičen vsemu razpostavljenemu blagu.

Pri živinorejnem poduku se je posebno povdarjala raznovrstna klaja in kako je treba s klajo ravnati, da se živini najbolj prileže.

Konečno smo imeli kazalni nauk o različnosti volne, pri kterem smo imeli priložnost videti mnoge razlike med najboljo in najslabejo volno, ki nam e dajejo razna plemena ovác.

24. kimovca popoldne smo bili v Mariabrunu, da si ogledamo in seznanimo z različnim orodjem, ki se čestokrat rabi pri živinoreji. Tu smo videli troakar, to je nož za vbod napete goveje živine, kterega so nam „Novice“ že prav na tanko popisale. Videli smo tudi ječnik ali požiralno cev (Schlundrohr); perilnico za ovce; švicarsko, amerikansko in Sinclair-jevo pinjenico; hohenheimsko pripravo za pridelovanje sira; švicarsko sirno stiskalnico (Käsepresse); Murton-ove vrteče police za pokladanje sira, ki pa nimajo po mojih mislih nikove praktične posebnosti, da bi se mogle v obče priporočati, in še mnogo druzega bolj praktičnega orodja za spravljanje in hlajenje mleka itd.

Iz tega je zopet razvidno, da nauk o živinoreji je bil jako obširen in zanimiv.

(Dalje prihodnjič.)

Véliki zbor kmetijske družbe

v Ljubljani 24. novembra t. l.

(Dalje.)

Odbornik gosp. Jož. Seunig poroča v imenu glavnega odbora o denarni podpori, ki jo je c. k. ministerstvo kmetijstva družbi podelilo za namene kmetijske. Sporočilo se začenja s tem, da naznanja, da je sl. ministerstvo z odpisom od 13. junija t. l. družbo pozvalo, naj pové, za ktere namene bi denarne pomočí potrebovala in koliko. Glavni odbor je v obširnem popisu razložil potrebo podpore za povzdigo

živinoreje, vino- in sviloreje, gozdarstva in še druzih gospodarskih razdelkov. Z odpisom od 24. avg. l. l. je sl. ministerstvo odgovorilo, da zdaj, ko še za 1869. leto ni državni proračun izgotovljen, more družbi dovoliti le za premije goveje živine 2200 gold., za nakúp dobrih bikov 1500 gold., za povzdigo vinoreje 400 gold. in za nakúp zdravih svilnih jajčic 150 gold. Dalje pripoveduje sporočilo, kako, v soglasji z ministerskim dopisom, glavni odbor misli ta denar obrniti, da za premije goveje živine razdelí prejetih 2200 gold. prihodnjo spomlad, — da plemenih bikov za 1500 gld. misli vzeti iz rodú Mürške in Möllske doline in pa Mariahoferskega, — da se je zarad zdravih svilnih jajčic obrnil na goriški závod, kteri po ministerski podpori preiskuje svilode, in da zarad razdelitve onih 400 gold., ki so namenjeni povzdigi vinorejski, odbor še čaka več poddružničnih nasvetov.

V razgovorih, ki so se po zaslišanem sporočilu začeli, razodeva odbornik vitez Gutmansthal svoje mnenje s tem, da potrdi bike za pleme iz Mürške in Möllske doline, namesti Mariahoferskih pa, ki se težko čiste krví nahajajo, naj se vzame Pincgavski rod, ki ga že imamo na Kranjskem. Odbornik g. Schollmajer iz večletne lastne skušnje na Koroškem priporoča Mariahoferski rod, ki ima vse tri lastnosti zedinjene, ki jih živinorejec želí od goveje živine, in meni, da tudi v goveji živini okolice Ribniške in Laške je kri Mariahoferska. Gosp. Dežman nasprotuje in v soglasji z g. prof. Konšekom trdi, da živina okolice Ribniške in Laške je štajarskega rodú. Gosp. Schollmajer razjasnuje svojo trditev zarad ribniške živine. Dr. Janez Bleiweis zagovarja odborov nasvet in privzame tudi Pincgavski rod, in misli, da druga važna reč je prošnja, naj ministerstvo dovoli, da gospodarju, ki je bika za pleme prevzel in ga okolici za pleme pripušča, po preteku tega časa ostane polovica onega denarja, za kterega se dosluženi bik mesarju prodá. Temu pritrjuje tudi vitez Gutmansthal in g. dr. Orel; g. Lasnik misli, da bi kontrola o tem težka bila; baron Wolkensperg meni, naj bi se to enako naredilo kakor je pri ces. vojaških konjih navada, ki po dobrem gleštanji čez 8 let ostanejo lastnina oficirjem. Na vprašanje g. Dežmana: kako je to, da je glavni odbor zdaj ministerstvu premije za govejo živino nasvetoval, ker je vendar prejšnji čas zoper premije bil? Dr. Jan. Bleiweis mu odgovarja, da med premijami sedanjimi in premijami nekdanjimi je velik razloček; na drugem mestu hoče o tem več govoriti.*) Nekdaj je za celo deželo bilo 600 gold. za premije namenjenih, zdaj jih je 2200 gold.; samo na 3 mestih so delili majhne premije, da ni bilo daljim živinorejcem mogoče do štacije priti; udeležilo se je tedaj malo gospodarjev in bližnji so pripeljali tako ubogo živino, da so kresije še ta mali denar nazaj pošiljale, in če je vendar kako revno govedo dobilo dopoldne premijo, bilo je popoldne že mesarju prodano — za pleme tedaj zgubljeno. Že leta 1816. je družba kmetijska nasprotovala takim zavrženim premijam in je ponavljala večkrat svoje ugovore. Dr. Bleiweis sploh misli, da le lastni in stanovitni dobiček more živinorejca vnemati k napredku, a ne opotočna loterija po premijah, kterim je on nasprotnik. — Po vseh teh debatah sklene zbor, naj se sl. ministerstvo naprosi, da dovoli v to, da polovica denarja, za kterega se dosluženi bik prodá, ostane gospodarju, ki ga je imel in gleštal za pleme okolici svoji.

(Dalje prihodnjič.)

*) Ker sporočilo o podkovijski učilnici ni môglo na vrsto priti, ni bila žalibog več beseda o tem; iz natisnjenega sporočila se bode povzelo, kar je treba.

Vmésje iz občnega zbora
kranjske kmetijske družbe 24. novembra.

Da streiten sich die Leut' herum,
. . . . . .
. . . . . .
Am End' weiss keiner nix.
Raimund.

V občnem zboru kmetijske družbe sem svetoval, naj dobimo na Kranjsko goveda rodú Mariahoferskega. Zarad tega se je izpletla razprava, v ktero se je, navdahnjen po gg. Rudežu, Maliču in Konšeku, vtaknil tudi g. Dežman, čeravno se je videlo, da celó nič ne vé o omenjenem rodu. Al namesti da bi bil po končanem zboru molčal pohlevno, je v svojem ljubljenem „Tagblattu“ pisaril še tako, da se je z „Mariathaler Race“, ktero je s tem imenom še le on iznajdel, pred izvedenci na očitno sramoto postavil. Zarad tega, ali goveja živina okoli Lašič in Ribnice izvira od rodú Mariahoferskega ali pa Mürške doline, se ni lahko pričkati, saj vemo, da je čiste krví pri nas celó malo, in da med omenjenima dvema rodovoma ni tolikega razločka, da bi se za gotovo môglo reči: v tem živinčetu je samo ta kri, a ne druga. Rajnki gospod Rudež je v letopisu kranjske kmetijske družbe od 1822. do 1823. leta na str. 69. o živini ribniški pisal, „da je izprva bila majhna in večidel rudečkasta; po pogostnem mešanji s štajarsko, so se pa dvojci (Bastarde) zaplodili.“ In ta od starega gosp. Rudeža omenjena „štajarska goveda“ ravno izvirajo od križanja med Mariahoferskim in velikim Mürškem rodom; saj imajo vsa znamenja te zmési, ki jih pa vidi le tak, kdor na tanko umé slediti ta znamenja.

Čudno je res to, da je v občnem zboru v tej pravdi največ besedoval mož, ki se rad v vsako stvar vtikuje, če tudi o njej nobenega znanstva nima. Da pa je to resnica, kar sem jaz na hvalo Mariahoferskim govedom v zboru rekel, ktera po mnogoletnih skušnjah na Koroškem dobro poznam, priča mi knjiga, ki je pod naslovom „Die Landwirthschaft des Herzogthums Steiermark als Festgabe für die X. Versammlung deutscher Land- und Forstwirthe“ 1846. leta prišla na svitlo, in pa druga knjiga s krasnimi podobami iz dunajske velike razstave 1859. leta po ministerstvu na svitlo dana. Ondi se vidijo podobe Mariahoferskega rodú z natančnim popisom, kje se nahaja ta rod, kako se je zaplodil iz Koroškega in Štajarskega v gornjo Avstrijo, na Česko, Saksonijo itd., ker Mürško živino določno presega za vprego in pitanje, pa tudi krave hvalijo za dobre mlekarice. Veliko kmetijsko učilišče v ogerskem Altenburgu si je za pleme izvolilo Mariahoferski rod zato, ker se v njem vjemajo vse lastnosti za vprego, pitanje in molžo. Po besedah oskrbnika grajščin kneza Schwarzenberga v Frauenbergu na Českem prekosí Mariahoferski rod švajcarskega, tirolskega in pemskega na moči za vprego, o pitanji in molži, pa poleg tega tudi ni zbirčen v klaji. Po 1200 bokalov mleka se je dobivalo na leto in dan od teh krav.

Te bukve priporočam gosp. Dežmanu, naj jih marljivo prebira, da se kaj naučí; izvedel bode iz njih, da v dunajski véliki razstavi je dobil ta rod veliko premijo; pogleda naj pa tudi „Tagespost“ list 280. od 4. decembra t. l., pa bode bral, da od teh premij, ki jih je ministerstvo dalo, je 20 premij doletelo Mariahoferske bike v lavantinski dolini. Saj tù ne bo trdil, da meni na ljubo so teh 20 premij po njegovi navadni frazi „eingeschmugelt.“ — V 23. listu časnika „Landwirth. Zeitung für Oberösterreich“ od 1. decembra l. l. stojí v sestavku, kteri govorí o živinoreji gornje-avstrijski, zapisano to-le: „Celó samostan St. Flo-

rianski, kteri je pri razstavah težkih in pitanih goved skor vselej prejel prvo premijo, je te premije prejel za Mariahoferska plemena.“ Res, polzko pot hodi vsak, kdor govorí o rečéh, o kterih nič ne vé! —

O neki drugi opazki, ki smo jo slišali v občnem zboru kmetijske družbe, namreč o tej, naj se z biki za pleme večkrat menja, ne rečem druzega kot to, da bi se ministrov namen, živinorejo zboljšati, s takimi menjavami celó slabo dosegel. Fr. Schollmajer.

Spomini na deželni zbor kranjski.

Ostaja nam po dani obljubi obširniše po stenografičnih spisih naznaniti našim bralcem obravnave o novi postavi zarad šolskega nadzorstva in o postavi zarad narodne ravnopravnosti v šolah in uradnijah. Začnemo tedaj

s postavo zarad šolskega nadzorstva.

Nemških govorov ne bomo prestavljali, saj jih tudi treba ni prestavljati, ker to, kar je bistvenega v nemških govorih, pride tako na sitice v slovenskih govorih naših poslancev.

Postavi zarad šolskega nadzorstva je bil dr. Toman poročevalec. — Poslanec Dežman je prvi poprijel besedo; njemu je odgovoril tako-le

poslanec Svetec:

„To se je pač dalo naprej vedeti, da gosp. Dežman ne bode izpustil take lepe priložnosti, da bi ne vrgel kamna po naši narodni duhovščini, in da bi ne razkladal liberalnosti in lepih fraz o liberalizmu. To se je dalo naprej uganiti in slišali smo ravnokar, kako na tanko se je to dopolnilo. Včeraj smo slišali od gosp. barona Apfaltrerna, ki je zagovarjal glas velikih posestnikov; on je rekel, da so veliki posestniki konservativni in da naj se posebno duhovščina naša ogiblje to svojo podporo podreti. Gospôda moja, jaz mislim, da naša duhovščina, ki je slišala danes govor od enega zastopnika velikega posestva, ne bode pričakovala posebne podpore od te straní. (Dobro! dobro! in veselost na levici in med poslušalci.)

Gosp. Dežman je izrekel skrb, da po takem veselju, ktero so doživeli nekteri na Kranjskem, da je padel konkordat, vendar naše ljudstvo pride pod duhovsko oskrbništvo. Meni je žal, da gosp. Dežman, ko je izrekel to tožbo, ni dokazal, pod kako oskrbništvo in zakaj zopet pod duhovsko? Če človek pregleda postavo, ktera leží pred nami, mora se prepričati, da nismo v odboru v ničemur pomnožili duhovskega zastopa pri šolskem nadzorstvu, ampak da smo jih le toliko pridružili, kolikor jih vlada sama predlaga. Ako bi tedaj res nova postava stavila ljudstvo pod duhovsko oskrbništvo, je tudi ravno tako vlada kriva, ki je postavo predložila, kakor odbor, ki je to postavo pretresal. Naj to malo bolj na tanko pojasnim.

Kar se tiče krajnega šolskega sveta, ima po vladi priti v ta svet en duhoven in ravno tako po naši postavi; le v tistem primerljeju, ko bi se utegnilo primeriti, da pod eno šolo spada več fará, dovoljeno je tudi fajmoštrom vseh teh fará stopiti v ta svet. Ali takih primerljejev, moja gospôda, je zdaj na celem Kranjskem tako malo, da jih lahko na prste preštejemo, in ako je zdaj takih primerljejev, v nekih letih gotovo prestanejo, ker vemo, da se meri na to, da vsaka fara dobí svojo šolo. Tedaj je to, mislim, jasno, da v krajni šolski svet nismo deli več duhovnov, kakor vlada. En duhovnik mora vendar biti; to tudi postava zahteva, in jaz mislim, če do tega pride, da bi v našem ljudstvu duhovnik ne imel nobene besede več govoriti, da bodo to žalostni časi, in jaz si ne želim takih časov doživeti. (Dobro! dobro! na levici in med poslušalci.)

Kar se tiče kantonskega šolskega sveta, je zopet predlagala vlada za vsako versko spoznanje enega zastopnika; tedaj se vlada ni spotikala nad tem, da bi v ta svet prišlo več duhovnov, in mi, ker pri nas nimamo več raznih ver, smo vzeli dva duhovna, tedaj mislim, čisto po misli in tendenciji državne vlade. Tedaj tudi, kar se tega sveta tiče, mi nismo več duhovnov noter silili, kakor toliko, kar je mogoče po vladinem predlogu.

Kar se pa tiče deželnega šolskega sveta, nismo čisto nič premenili in smo pri tem ostali, kar je vlada svetovala. Dva duhovna je vlada svetovala, in dva je tudi odbor obdržal. Tedaj gospôda moja, kje je zdaj tisto stavljenje naših šol pod duhovsko oskrbništvo?

Zdaj pa premislite razmero glasov. V ljudski šoli bode sedel en duhoven kot zastopnik duhovskih obzirov, potem so učitelji, namreč svetovnih in verskih predmetov, to sta učitelj in katehet, in razun tega pride iz občine 2 — 5 mož, ktero število ima vselej uganiti kantonski šolski svet; tedaj, gospôda moja, so svetovni notri v večini. Dva sta duhovna, in vsi drugi, to je, 3—6 so notri svetnega stanú. Tako jaz mislim, da dva proti 3—6 nimata nobene prevage, in da tedaj tudi to ni res, da bi tukaj duhovniki tako moč imeli, da bi tako rekoč pod oskrbništvo mogli staviti celo šolo.

Kar se tiče kantonskega šolskega sveta, sta v njem samo dva duhovnika; nasproti je notri c. k. kantonski predstojnik, dva moža učiteljskega stanú, in dva zastopnika dotičnega okraja; tedaj spet dva duhovna proti petim neduhovnim. Kako bo tedaj tukaj prevaga duhovskega stanú, kako kdo to izreči more, jaz tega zapopasti ne morem. (Dobro! na levici in med poslušalci.) In zadnjič v deželnem šolskem svetu, tukaj, gospôda moja, sta spet dva duhovnika, nasproti pa stojijo: deželne vlade predsednik, potem referent šolskih rečí, deželni šolski inspektor, dva uda deželnega odbora, in zadnjič dva uda učiteljskega stanú. Gospôda moja, spet dva duhovna proti sedmim neduhovnim. Kje je potlej duhovsko oskrbništvo? naj pové, kdor vé; jaz ne vem. (Dobro! dobro! na levici in med poslušalci.)

Gosp. Dežman dvomi, ali ima naša duhovščina kaj zaslug, ali prav za prav ne dvomi, ampak naravnost reče, da nobenih zaslug nima, temveč, da duhovstvo zadržuje napredek naših šol. Jaz bi vendar želel, ko je Dežman od teh okoliščin govoril, da bi nam bil en malo bolj na tanko razložil in v praktičnem življenji dokazal, ali res duhovstvo zadržuje šole, ali ne. Jaz sem tudi to reč s pozornim očesom gledal in mnogo let sem obračal pozornost na šolske reči, ali meni se je vedno dozdevalo, da ne duhovstvo, ampak da vlada in birokracija ste bili veliko veči zadržek šolstvu, kakor duhovstvo. (Živahna pohvala na levici in med poslušalci.) To hočem precej dokazati.

Prvič vprašam, kdo je dajal šolske postave, od koga je tisto, kar se imenuje šolska ustava (Schulverfassung)? Ali ni od vlade? Ali ni imela vlada vse postavodajstvo zastran šol v svojih rokah? Ali je mogoče bilo, duhovstvu drugače delati, kakor tako, kakor so postave pisale? (Čujte! čujte! pravo! — na levici in med poslušalci.)

Drugič, gospôda moja, kdo je postavljal učitelje? ali jih ni zopet vlada postavljala, ni vlada dajala dekrete tistim, ktere je postavila za učitelje?

Tretjič, ali ni vlada nadzorovala šol, in imela najvišega nadzorstva nad njimi? Gospôda moja, da bodete prevdarili, kako je vlada imela vse v rokah in tudi v tej reči tako presilno moč, da je duhovščina čisto zadej ostajala, vas opomnim samo tega, kar smo doživeli v našem novejšem času. Poprejšnji naš gospod državni namestnik baron Bach je bil enkrat te misli, da naša

duhovščina ni taka, kakor bi mogla biti, in kaj je storil? on je prvič po svoji volji dekane, ki so bili šolski nadzorniki, odstavil; on je učitelje, ki mu niso bili po volji, prestavil, celó odstavil; on je naravnost zagrozil tukajšnjemu knezoškofijskemu konzistoriju, da, ako ne bode tako, kakor on hoče, on mu vzame vse šolsko področje. (Dobro! dobro! smeh na levici in med poslušalci.) Vprašam vas, kdo je imel govoriti v šolah? Ali ne sama vlada? sama c. k. vlada, a duhovščina je bila tista, ki je le zvrševala to, kar je vlada ukazovala.

In, gospôda moja, ako bi bila res duhovščina v tej reči napačna, ali ni mogla drugemu vodstvo šolsko izročiti? Ako pa tega ni storila, kako bodemo dolžili tiste, ki niso imeli druzega opravila, kakor vladine ukaze zvrševati!

Jaz mislim, da to ne veljá.

Gosp. Dežman, se vé, je šel nazaj v stare čase (veselost na levici in med poslušalci) in pobral po vseh kotih, kar je našel pri duhovščini nasprotnega šolstvu. Gospôda moja, ko bi jaz hotel nazaj hoditi v stare čase in jih meriti po današnji meri, bil bi tudi druzih stanov našel in vam vedel kaj posebnega povedati. (Pravo! veselost na levici.) Da ne bom daleč segal, gospôda moja, vas opomnim samo tega, da je komaj preteklo 200 let, kar so copernice sežigali. (Smeh.) In teh sodbá niso delali duhovni, ampak svetovni sodniki od cesarja postavljeni. (Dobro! dobro! gromoviti smeh tudi med poslušalci.) Te sodbe so potrjevali od najniže do najviše stopinje. Gospôda moja, tako je bilo nekdaj, in ako so duhovni v tistem času trpeli pod neugodnostjo časa, niso bili tega sami krivi, ampak čas; in ako hočemo na-nje kamnje metati, moramo jih pobrati in tudi po druzih vreči.

Gosp. Dežman je na dalje trdil, da naše šole so bile prav dobre, v boljem stanu, dokler je g. dr. Močnik bil v naši deželi; potem pa so jele nazaj iti. On je rekel, da sploh vseh duhovnov ne zametuje, ampak, da nekteri so mu všeč (veselost tudi med poslušalci), da ima nekoliko prijateljev med njimi. (Smeh na levici in med poslušalci.) Meni se zdi, gospôda moja, da so ravno tisti njegovi prijatelji, ki imajo zdaj najviše nadzorstvo naših šol v rokah (dobro! dobro! in veselost), in jaz mislim, da ne na druge duhovne, ampak, če gré tukaj kaj napek, če se tù kaka krivica godí, naj bi se on oziral na svoje prijatelje. (Dobro! gromoviti smeh na levici in med poslušalci.)

Gosp. Dežman je na dalje razkladal, kako je naša dežela v šolstvu potem za vsemi drugimi zaostala, še celó za Krško škofijo na Koroškem, za Sekovsko in Lavantinsko na Štajarskem in celó za tirolsko deželo. Gospôda moja, jaz mislim, da je tukaj gosp. Dežman ravno prav slab primer vzel, in posebno, ko se je oziral na Tirolsko; zakaj, on ko liberalec, nam drugače rad očita, da smo preveč klerikalci (veselost na levici in med poslušalci), in ako, gospôda moja, vendar vkljub vsemu temu so na Tirolskem dobre šole, in kakor nam je on na karti pokazal, je tam največ šol, tak bi že moral iz tega samega sklepati, da niso duhovniki, niso klerikalci krivi, če so šole slabe, ampak kdo drugi. (Dobro! dobro! na levici.)

Pozabil sem še povedati poprej en vzrok, da so naše šole tako slabo napredovale in tako slab sad rodile; in ta vzrok je bil ravno en tak, ki je prihajal od vlade, ki je tako rekoč navdihoval vse naredbe zastran šol, to je bila želja, našo deželo ponemčiti. (Res je to! dobro! veselost na levici in med poslušalci.) To je bilo krivo, gospôda moja, da naše šole niso imele nobenega napredka, in med ljudmí tudi nobenega spoštovanja, nobenega kredita. Šole so bile pri nas vravnane tako, da so bile samo učilnice za nemški jezik; kaj je bil nasledek tega? Da se v njih noben ni naučil ne nemškega jezika ne domačega, pa tudi nobene druge reči ne, tako da, ko je stopil iz šole, ni vedel druzega, kakor nekoliko nemških besedic, ktere je v kratkem času popolnoma pozabil; in kdor je bil posebno prebrisan, temu je ostalo to, da je znal svoje slovensko ime z nemškimi črkami zapisati. (Gromoviti smeh na levici in med poslušalci.) To je tista izvrstnost naših prejšnjih šol, to je pa tudi pravi vzrok, da naše šole niso napredovale, ne pa duhovščina, ker je znano, da so se šole še le v najnovejšem času in to ravno po duhovščini uravnale tako, kakor morajo biti, na narodni podlagi.

In ozrimo se zdaj nekoliko po deželi, poglejmo take narodne šole, kako lepo znajo otroci, ki obiskujejo zadnje šole, brati, pisati, znajo skladati pisma, se učé sadjereje in sviloreje. Gospôda moja, še take šole so, kjer se učijo geografije, kmetijstva; lahko bi povedal z imenom take šole, če se hoče kdo prepričati, in jaz bi res gosp. Dežmanu svetoval, naj na priliko pogleda Št. Viško šolo na Dolenskem pri Zatičini, ki je prava šola na narodni podlagi (klic na desni: nemške. Dr. Toman: tudi na Preski! Veselost med poslušalci), in komu se imamo mi zahvaliti, da so se naše šole vkljub vladinem ukazom in vkljub vladinim postavam tako na bolje predrugačile, nikomur drugemu, kakor naši duhovščini, in ako dandanašnji šole napredujejo, je to edina zasluga naše duhovščine. (Klic: res je! dobro! na levici.)

Se vé, gosp. Dežman je rekel, v naših šolah se le slovensko odgojuje; al bati se je tega, da bi se ne odgojevali slabi Avstrijanci in ne najpred človeki.

Gospôda moja, jaz mislim, da ravno tisti, ki pri nas delajo za narodnost, delajo tudi za Avstrijo (dobro! dobro! na levici in med poslušalci) in jaz se vjemam popolnoma z gospodom, ki je rekel, da tisti, ki so pri nas poslanci nemške vere, ki po sili hočejo naše ljudstvo izkoreniniti in iz nas Nemce napraviti, ne delajo za Avstrijo, ampak za koga druzega — na severu. (Gromoviti dobro-klici na levici in med poslušalci.)

Gosp. Dežman je tudi rekel, da pri nas se že v šolah vcepljuje neka narodna sovražnost. To, gospôda moja, bi bil moral gosp. Dežman dokazati (klic: se ne more!), ali tega ni dokazal in jaz mislim, da se v naših ljudskih šolah ne učí nič druzega, nego kar se ima učiti. Otroci ljudske šole so pač še malo za to, da bi razločevali, kaj je narod. (Klic: nemškutarji.)

Gospôda moja, jaz vam bodem pa eno drugo povedal; jaz poznam eno koterijo v Ljubljani, ki z vso silo dela na to, da se sovražimo, da se Nemci ali Slovenci v kranjski deželi grdo gledamo. (Dobro! dobro! na levici in med poslušalci.) Kdor bere „Tagblatt“, ta se vsaki dan lahko prepriča. (Dobro! dobro! gromoviti smeh na levici in med poslušalci; deželni glavar zvoní.)

Gosp. Dežman je tudi nekoliko hotel krhati podučevanje naše duhovščine v teologiji, in njemu se ne zdi prav, da se tako zaklepajo in da se notri po svojem svetem poklicu in svojih potrebah podučujejo. Jaz mislim, da to z nižimi šolami pač nima nobene zveze; če se duhovščina pripravlja za to, kar jej je vedeti in znati treba za nje poklic, to je njena reč; pri vsem tem pa sem trdno prepričan, da imajo duhovniki, kterim je vlada izročila obilno ljudskih in viših šol, čeravno so bili v teologiji in zaprti, brez dvombe še zmirom več sposobnosti, kakor drugi učitelji ljudskih šol, ki niso bili v teologiji.

Gosp. Dežman nazadnje pravi, čas zahteva emancipacijo, emancipacijo od vseh kast, bodi-si vojaških, bodi-si birokratičnih, in tedaj tudi od duhovščine. Jaz nikdar nisem bil nasprotnik emancipacije v svojih mejah, ampak tukaj se le čudim, ko nam gosp. Dežman

emancipacijo svetuje in pridiguje, zakaj se on sam, zakaj se njegova stranka ne emancipira ravno od birokracije. To je vendar jasno, da bi njegove stranke že ne bilo, ako ne bi imela podpore od birokracije, in če jo birokracija zapustí, je ta stranka danes proč. (Smeh.)

Tedaj, gospôda moja, kdor hoče druge popravljati, naj začne najprej sam pri sebi! (Klic: Tako je! veselost na levici.)

Sploh je današnja postava tako zmerno izdelana na vse strani, in vsakemu je zavarovana njegova pravica, kar je po natori in pravici imeti mora; ima je duhovščina, ima je šola in občina; in delili smo vladi pravice v obširni meri, tako, da, ako bo svojo dolžnost vsak zvrševal, bo ta postava zadostljiva na vse strani, in popolnoma primerna našim okoliščinam. Zatoraj vam svetujem sprejeti jo popolnoma tako, kakor jo odbor predlaga. (Drugi pot nadalje.)

Slovensko slovstvo.

* „Tabor pri Šempas-u“ je naslov knjižici, ki je ravnokar na svetlo prišla in obsega popis vsega, kar se je pred, med in po taborji godilo; ponatisnjeni so tudi vsi govori. To je spominek na tabor in nadjati se je, da si ga omislijo vsi, ki so se taborja vdeležili, pa tudi taki, ki niso bili zraven. Knjižica obsega 2½ pôl in veljá samo 20 soldov. Dobiva se pri gosp. Ernestu Klavžarji, deželnem uradniku.

Mlademu pevcu.

Spisal Franjo Zakrajski.

Soveta me prosiš? — svèt ni drag;
Tedaj poslušaj, i bodi jak.
Ti praviš, da zbral si poetski stan;
(Namen je lep i slavnoznan.)
Tak zmožil, prijatel, si žlahne čete,
Ki že pri nas so nepreštete;
A vedi, bridkosti, nadloge nove,
Naložil si na-se nove svetove.
(Atlant pa le enega komaj je nosil,
Ter je v težavah Herkula naprosil!)
Ak nisi pomislil na svoje pleče,
Na hrbtovo trdnost i krepke meče,
Ak nisi — ta dobri svèt ti je dan —
Dokler je še čas, le z liro na stran!
Ker tako blagó, tak dé prislovica,
Ne služi vsacemu, dem ti v lica.
Če kos si pa teži, s pestjó po klopi,
Pa koj pogumen na prste stopi —
Da kritika zraven se ne pozabi,
Presodim te še, ak se ti ne gabi.
Ti prašaš: alj so kaj za rabo
Te pesmi tvoje, ke imam pred sabo?
„Triglav“ — to pesem je prva. „Triglava“
Opeva jih mnogo, sem spada tudi „Sava“
(Ker v pesmah živita kakor osebi,
Zato: „Triglava“ v pesniški potrebi.)
Glej, misli stojé ko po sili; izklici
So stari ko prah na polici.
Originalnega nič, i vsednje
Je vse, tak prvo kakor poslednje,
Beseda, tud s'jajna, je lahka ko veša,
Ak manjka jej jedra, ki koj se pogreša.
Nečutene fraze, s klicaji na konci,
Prikazni so enake, ko lise na solnci.
I zraven vse polno v teh pesmah sploh
Prebridkih je: „jojmene, ah, i oh!“
Kompaktno, že djal bi, glej to je stoletje,
Tožiti mu samo, je prazno početje;
Marveč družiti v lepo celino
Kamenom tud resnim gré jasno milino,
Tak naga ne pride bridkost na dan,
Ker skrije lahkote jo pajčolan.
Situacija, gib: to bode ti v prid,
Živost i občut i lep kolorit,
I zraven v logičnem nemladoletnost,
Pa tudi v fizičnem čista verjetnost.
Prostost pevcu! Kaj njemu pravila!
Ne spodrezujte mu silnega krila!
Tak v sveti jezi truma kričí,
Ker kolje še vedno resnica v očí.
Prijatel, ne slušaj jih! Ravno prostost
Ti dajo pravila i učenost.
Preskušnje so težke, da prideš v svetišče;
Ker kakor povsod, ta najde, kdor išče.
Sijajni zgled, pa um i narava
Naj bodo ti tukaj učilnica prava.
Naj zdirja ti Pegaz v liričen skok,
Govor naj vali se ko hudi iztok,
Po planem, po strmem pené se čez skalo,
Ne boj se; mogočno bo tvoje brzdalo;
Saj skušnja učí, da mojster je ta,
Kdor stisne v meje presilo duhá!

Kratkočasno berilo za zimske večere.

Pismo gospé doktarice Lilienweis-ove iz B. svojemu možu, državnemu poslancu na Dunaji.

Preljubi mož!

Že je menda čas, da se vrneš domú. S pisarnico Tvojo nič kaj dobro ne gré! Res, da 10 gold. dníne dobivaš vsak dan, al 20 gold. jih gré tudi vsak dan rakom žvižgat. Nihče več se noče pravdati, kar Tebe ni domá. Kaj neki počneš, ljubi mož! na Dunaji, saj si peto koló zunaj, kakor je to Tebi in meni znano. O davkih se bodo ministri že sami pogodili; zavolj tega vas tako tam ne potrebujejo. Opozicije delati pač ne moreš, kakor Te to o meni sami lastna skušnja dovelj učí. Ti si premehkega srca. K vsemu z glavo kimati, to Ti je tudi domá mogoče; glasovati pa moreš tudi po pošti, le 5 soldov za to potrosiš, ostane Ti pa še 9 gold. in 95 soldov dobička, kar bi Tebi koristilo pa tudi Tvoji ženi, ki sicer ne hrepení po dobičku. To Ti povem in Te srčno pozdravljam. Tvoja

Evlalija Lilienweisova.

Pripis. Prinesi mi dvoje kit iz ponarejenih las; na Dunaji jih lahko kupiš.

Po dunajski „Gemeinde-Zeitung.“

To pismo jasno kaže, kako izvedene in praktične so nektere žene! Istrijanec.

* Železnice celega svetá dandanes prevozijo v enem dnevu blizo 27 milijonov centov blagá in 3 milijone ljudí; oddajajo po telegrafu vsaki dan 58.000 telegramov in 4 milijone pisem; prislužijo pa z vsem tem vsaki dan 8 milijonov goldinarjev. Za to opravilstvo je vpreženih 40.000 hlaponov in en milijon in 200.000 vóz; en milijon ljudí ima ž njimi opraviti.

Dopisi.

Iz Vélikovca na Koroškem 7. dec. ✝ *(Učiteljsko društvo; premije bikom; nesreča.)* Pretekli teden so se tù zbrali vsi učitelji naše dekanije, da bi svoje društvo spreobrnili v poddružnico koroškega učiteljskega društva. Po kratkem nagovoru so se volili predsednik, podpredsednik in zapisnikar; za prvega je bil izvoljen J. Zima, za druzega A. Pepevnik in za tretjega A. Drevo, vsi učitelji na velikovški glavni šoli. Prihodnji shod bo v Grebinju. Namen mu je, kakor do zdaj, izurjevanje ne samo v pedagogiki, temuč tudi v petji, telovadbi in stenografiji; to poslednje bode predsednikov posel. — Ob velikem sejmu 30. novembra so se premije delile bikom; prignalo se je okoli 50 živine, posebno pincgavskega in mölthalskega plemena; prejeli so pa premije le trije. — V naši okolici se je nedavno zgodila v neki kovačnici grozna nesreča. Kovač je namreč brusil orodje in njegova žena mu je pri tem

delu pomagala. Brusnico goni voda. Ženo hipoma potegne kolo pri oblačilu pod nj in jo tako poškodova, da je umrla drugi dan.

Iz Ptuja. *(Čitalničine zadeve.)* Ptujska čitalnica si je 6. majnika t. l. pravila ponovila, ktera so tudi od slavne c. kr. namestnije v Gradcu za podlago društva „čitalnice“ spoznana. Vsled tega je 18. listopada odbor sklenil, sklicati občno skupščino na kvaterni četrtek, 17. dan t. m. ob 10. uri predpoldne v čitalnico, da se račun dá od zadnje skupščine do sedaj, in da se na podlagi prenarejenih pravil voli čitalničin ravnatelj.

Odbor.

Iz Sovodinj 2. dec. +. — Kakor se iz lastnega imena tega kraja lahko posname, prebivamo mi blizo izliva Ipave v Sočo; smo tedaj po ljudskem izreku pravi Sovodenci, a vendar mora se še zmiraj čitati na srenjski ploši napis italijanski „Savogna.“ Slovenec bi mislil, da „za ognjem.“ Narodna zavest tukajšnjega ljudstva se je po Šempaskem taboru zeló zbudila. Naši kmetje domú prišedši, trdili so živo, da je vse resnica, kar se je ondi govorilo o pravičnih zahtevah slovenskega ljudstva. Slovenec hoče biti, čeravno bi bil kmalu kmalu zaspal, in se bil za Italijana izbudil. Narodno zavednost tukajšnjo tlačijo kot svinčene teže deloma kolonijalni jarm, deloma pomanjkanje umnega in pogumnega voditelja. Kar se je v „Domovini“ 13. novembra bralo, da se tukaj nekaj kuha, bilo ni druzega kot kaka pičula, ako se ni pekla — uboge pičule! — in tukaj preljubljeni „bal.“ Za ples je tukaj zelo preskrbljeno od srenjskih očetov, ali pa je to tudi na korist pravi omiki in nravnosti? Saj so pred 5 leti tukaj fanta (kakor pravijo vnanji potepuhi) na takem balu do smrti ubili. — Še nekaj! — Tri četrtinke ure od Sovodinj unkraj Ipave na poti v lački Zagraj stanuje 5 ali 6 slovenskih kmetov (Petovlje l. Peteano), kteri hrepenijo slovenskim svojim bratom v dušnem pastirstvu pridruženim biti, ker njih dosedanji lački dušni pastir v Zdravšini (saj mora tam zdravo biti!) ne besedice slovenski ne ume. Izrekli so že te svoje želje prečastitemu nadškofijstvu, in mislim, da bodo uslišani ter pridruženi ali Savodnjam, ker je precej dobra ljudska učilnica, ali pa Gabrijem, kterih otroci še kruha šolskega nauka v Sovodnje prosit hodijo. Toliko v pozdrav našim bratom od Drave do Soče. Z Bogom!

Iz Dolenskega 2. grud. M. I....r. — Ni davno kar sem slišal razkladati robo, ki jo „Tagblatt“ nosi na prodaj. Čuditi se je predrznosti, kako ta slamnati list po duhovščini in naših narodnih možeh udriha, kakor da bi orehe klatil. Pravijo, ko je človek zlatenčen, da se mu vse rumeno vidi; tako tudi „Tagblatovcem“ se vse narobe vidi, kar v njihov rog ne trobi. Se ve, da s tem le še pomagajo, da ljudjé prav spoznavajo ceno naših narodnih mož, ker jim je znan pregovor, da osa le na najbolje grozdje rada gré. Kdor ima zdrave očí in zdravo pamet, mora reči, da duhovščina na tanko svojo dolžnost spolnuje in da ravno zato jo napadajo Tagblatovi lajavci. In da naši narodni možje hodijo o političnem oziru gotovo bolj pravo pot kakor nemškutarski liberalci, to nam kmetom priča že to, da oni se potegujejo za to, da bi nam naša domača pšeničica dobro rodila, a ne lački rajž, — da nam naša domača jabelka žlahen sad rodijo, ne pa turška figa. Da se tudi niso še niti za las „obnucali“, kakor je „Tagblatt“ čenčal, kazalo se je pri poslednjih volitvah za deželni zbor, ko smo jih spet volili, liberalcem pa je povsod spodletelo, čeravno so letali po dolenski cesti memo nas v Višnjogoro, da smo mislili, da doli gorí. Bog nam pomagaj s tako svobodo, kakor jo nam liberalci ponujajo; taka se nam zdi kakor puhla repa, za ktero nobeden ne mara. Ne zamerite mi „Novice“, da prosti kmet tako govorí, kakor vé in zná, ako le pravo zadeva. To pa zadenemo, ker vemo, kje nas čevelj tiščí. Nas tiščí čevelj zavoljo velikih davkov, zato smo hvaležni poslušali, ko so naši možje v deželnem zboru letos rekli, da bi bil tisti gospod, ki je imel davkarske zadeve v rokah, bolje storil, ako bi se bil za to bolj brigal, da se spolni blaga volja presvitlega cesarja, kakor pa da se je za to poganjal, da se volijo ljudje njegove stranke. — Nas tiščí čevelj, ker nam pisma dohajajo iz kancelij, ki jih ne razumemo v tujem jeziku, in hvalimo možé, ki se poganjajo za pravice domačega našega jezika. — Nas tiščí čevelj, ako si ne moremo šolmoštra držati, ki bi ga radi imeli, pa sta gospod fajmošter in kaplan tako dobra, da službo šolmaštra opravljata. Povsod, kjer nas čevelj tiščí, so nam naši narodni možje in duhovni gospodje na pomoč, in zato se njih držimo, za Tagblatovce pa nam je toliko mar kot za lanski sneg. Saj še ne eden izmed njih ni mislil na nas, da bi nam ktere podučne bukve spisal, in če bi naših domačih mož ne bilo, še bi bili tam, kjer so Indijanci, in hrepeneti bi še danes morali, da pride kakošen misijonar k nam, kakor je naš gospod Pirc prišel v Ameriko.

Iz Ljubljane. Glavni odbor kmetijske družbe je v svoji poslednji seji med druzimi rečmi na znanje vzel pismo gosp. viteza Gutmansthala, ki mu iz Trsta poroča, da so se kmetijske družbe v Gorici, Trstu in Istri zarad nekterih skupnih zadev združile v vzajemno delovanje. Važna je tudi ta novica, da je inspektor tržaškega mestnega vrta gosp. Tominec redil hrastove svilne črviče (Yama maï), pa vsi od prvega do zadnjega so mu pocepali tudi po znani kužni bolezni pri 4. levenji. — C. k. ministerstvo kmetijstva je družbi poslalo knjižico „Die Aufgaben und Hilfsmittel der Samenprüfungsanstalten zur Gewinnung verlässlicher Eier der Seidenraupen“ — družba kmetijska dunajska pa knjigo „zur Frage des österr. Weinexportes“. Obe knjigi se posodite udom kmetijske družbe, ki se za to ali uno oglasijo v družbini pisarnici.

— Gosp. Fid. Trpinec se je v soboto podal na Dunaj, gospoda dr. pl. Karol Wurzbach in Peter Kozler pa sta šla v nedeljo, da se z gosp. dr. Tomanom in dr. Zavinšekom kot poslanci kranjskega deželnega zbora poklonijo Njih Veličanstvu za dovoljeno železnico kranjsko. Vodstvo južne železnice, ki je do 8. t. m. imelo povedati: ali prevzame napravo gorenske naše železnice ali ne, je odgovorilo, da ne. Želeti je, da naše deželno društvo dobó to napravo.

— Začasni odbor katoliškega društva za Kranjsko je dovršil pravila in danes se skličejo v zbor dozdaj vpisani udje, da odobrijo pravila, ki se potem c. k. deželni vladi izročijo v potrjenje.

— Preblagi naš stolni prošt gosp. Anton Kos so že pred 3 tedni nevarno zboleli za karbunkulom (strupenim turom) na vratu. Žalibog! da tudi danes ne moremo deželi naznaniti veselejše novice; pravijo, da se celó zdravnika več ne nadjata srečnega izida hude bolezni.

— Kakor slišimo, je deželni odbor štajarski kakor deželnim odborom primorskim poslal tudi kranjskemu deželnemu odboru oni nemško in slovensko pisani razglas, ki ga je razposlal po spodnjem Štajarskem v namen, da se razvidi škoda, ki bi slovenskemu Štajarju izvirala iz ločitve doljnega in gornjega Štajarja. — V tem razglasu popisuje deželni odbor, da vse narodne pravice vživajo Slovenci v šolah in pisarnicah. Res! ko bi človek samo to „razjasnilo“ bral in bi nič druzega ne vedel, bi mu bila res zastavica, zakaj da so slovenski poslanci v poslednjem deželnem zboru po poti „interpelacije“ tako bridko pritožili, da ne vživajo ravnopravnosti, ki jim gré. Ne čudimo pa se temu razglasu, ako

se spominjamo besed Kaisersfeldovih v deželnem zboru, ki so strah izrekovale, da bi se Slovencem celó krivica (Unrecht) godila, ako bi se spolnilo to, kar narodnjaki zahtevajo. Po takem bi bojè tudi krivica bila, ako bi v deželnem odboru sedel zastopnik Slovencev?

— Magistrata voditelj je v „Laib. Zeit.“ nekoliko pretresal našo opazko zarad pozvedanja mestnih brejih kobil, al preveril nas ni, da bi to bilo opravilo mestnih predstojnikov, ki niso to, kar so župani po deželi.

— *(Beseda na spomin Preširnu.)* Vsak, kdor je pri „besedah“ letošnje zimske sêzone bil, lahko se je prepričal, da se je neko novo življenje vnelo v čitalnici naši. „Besede“ se v vseh razdelkih prav lepo izpeljujejo; kar se deklamuje, poje, gledišćinega igrá ali sicer godbe sliši, vse se tako navdušeno dela, da je potem tudi navdušena pohvala prav zaslužena. „Besedam“ našim so to zimo došle tudi nove moći, s kterimi moremo ponosni biti. Vse to smo potrjeno našli tudi v poslednji „besedi“ v nedeljo Preširnu na spomin. Po odpetem zboru „Mozes v Egiptu“ deklamovala je gospodičina Marija Šventnerjeva Cegnarjevo poezijo „Preširnov spominek“ s tako živim sočutjem, da jej je donela navdušena pohvala. Za njo stopi na oder gospodičina Ernestina Pleiweis-ova in ž njo gospá Ana Pesjakova, da pesmi na glasoviru spremlja. Ker je prvikrat péla, radovedno je čakal vsak, kako bode; al kmalu si je prisvojila vsa srca, kajti tako ljubko je péla, tako umetno povdarjala vsaki izraz izvrstnih Ipavčevih dveh pesmi („Spomlad“ in „Lahko noč“), tako umevno izgovarjala vsako besedo, in tako mogočno je donel njen glas, da je bila po odpetih pesmah pohvala gromovita in ploska ni bilo poprej konca, dokler ni pesmi ponovila. Učiteljica njena gospá Ana Pesjakova sme se res ponašati z učenko svojo. Hvala mladi pevkinji pa še tudi zato, da si je izbrala dve pesmi, ktere ob enem, da se prijetno glasite in srce z milino navdajate, ste tudi sicer muzikalne vrednosti. In tako je naša čitalnica zopet bogateja za vrlo pevkinjo, ktera je obdarovana s krasnim glasom in ima ono pravo veselje do umetnosti, ktero zadovoljnosti išče v čedalje večem napredku. — Po Mošelesovem lepo izpeljanem instrumentalnem kvintetu, ki nam je kazal, da se „besede“ naše tudi z lepim vspehom gibljejo na tako imenovanem klasičnem polji, je mojster naš g. Vojteh Valenta s „Pevčevo kletvijo“ presunil vsa srca, in pevski naš zbor se je pod vodstvom Försterjevim s pesmijo „Svoji k svojim“ danes pokazal v veliki svoji vrednosti, po kteri lahko reče: naj se v Ljubljani kdo drug poskusi z nami! Konec „besedi“ je bil Preširnov po Penn-u dramatično vredjeni „Krst pri Savici“, za kterega smo marljivemu dramatičnemu društvu jako hvaležni, ker je skrbel za lepo izpeljavo krasne poezije v vseh rolah; „Bogomilo“ je predstavljala gospodičina Albina Brusova, ktera, akoravno je še le zadnje dni nalogo prevzela, jo izvrstno izvršila; ravno tako tudi gospodje: Nolli (pesnik), Drahsler (Črtomir) in Grazelli (duhoven.) Kako pazljivo so poslušalci čuli na vsako besedo, kazalo se je v tem, da vsaki izrek, ki se je nanašal na sedanje slovanske razmere, je kot iskra zadel srca pričujočih. — Tako se je Preširna vredno dovršil ta večer. — Po „besedi“ se je velika skupščina zbrala v gostilnici čitalnični, ktera pod gospodarstvom Khamovim dobro vstreza gostom.

— „Sokol“ napravi prihodnji shod v soboto v gostilnici pri „Slonu“.

— *(Riharjeve pesmi.)* Ravnokar je prišla v Egerjevi kamnotiskarnici na svitlo že večkrat zaželena „Velika maša“ sostavno in razstavno postavljena, od slavnoznanega Greg. Riharja. Dobiva se pri sestri ranjcega Jeri Riharjevi v gosposkih ulicah št. 211. Zraven te maše je natisnjena tudi pesem „Morska zvezda“ (Ave maris stella) od Greg. Riharja mlajšega, bivšega organista stolne cerkve. — Ob enem se naznanja, da se dobijo pri Jeri Riharjevi še vse pesmi ranjcega njenega brata.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. — Delovanje delegacij v Peštu je bilo v soboto končano. Vojnemu ministru se je dovolilo denarja za vojaške potrebe, kolikor ga je hotel; le malo se odbilo. Iz dunajske delegacije so se izprva čuli glasovi, kakor da nekteri o tem, kar ministerstvo zahteva, hoteli bi veliko izbrisati; al premislili so se, in minister Kuhn ima zdaj, kar je hotel, da more, kakor je rekel, prihodnjo spomlad cesarju in domovini za boj popolnoma pripravljeno armado na ponudbo dati, ki bode štela 600.000 mož in bode imela puške na iglo. Besede ministrove, da „smo blizo važnih dogodeb in da je treba, galicijsko mejo proti Rusiji vtaboriti“, so predrugačile vse poslance. Vsi ti ministrovi govorí in ker so se strune med turško in grško vlado tako napele, da si ti vladi že zeló pisano gledate, je iznemirilo dunajsko borso tako, da je cena srebra poskočila na $17^1/_2$,cena papirnatega denarja pa padla. Če tudi velika vojska ni ravno že pred durmí, je vendar to gotovo, da čedalje huji oblaki se vlečejo skupaj na političnem nebu. — Na Francoskem se kažejo čedalje bolj znamenja nezadovoljnosti in cesar Napoleon bode moral zunaj vojsko začeti, da vkroti domači vihar. — Kaj se bode v Rumuniji skuhalo, tudi še nobena živa duša ne vé; ministerstvo je ondi sicer zdaj novo; ali pa ga ne bode vojni duh prejšnjega navdajal, to je zastavica, ktere ni lahko uganiti. Skozi Rumunijo pelje pot v Turčijo. — Na Českem nakupujejo pruski in francoski agenti sila veliko ovsa — vse to so znamenja vojske.

— 12. dan t. m. se neki spet začne dunajski državni zbor. Ministerstvo mu bode predložilo več postav, in med temi tudi to za predrugačenje davkov. Štiri postave bodo: ena bode zadevala zemljiščni davek, druga hišnega, tretja davek od obrtnijstev in rokodelstev, in četrta davek od dohodkov. Davek od premoženja je minister popustil, namesti sedanjega davka od dohodkov pa misli po pruskem izgledu vpeljati neki davek po razredih (Klassensteuer). Da davka ne bode manj, to je že zdaj gotovo.

— Minister dr. Berger je v eni zadnjih sej gospôski hiši naznanil, da vlada hoče odpraviti pri vojaščini pretepanje s palico brez izjemka.

— Od ministrov dr. Giskre in dr. Bergerja se po časnikih pripoveduje, da sta že lani svoje še celo mlade fante odkupila vojaščine. Nova vojaška postava, po kteri bode vsak moral vojak biti, ni tedaj tema gospodoma kaj posebno priljubljena.

— Nove koleke (štempelne) dobimo ob novem letu, in to zarad golufije, ker se je en kolek včasi rabil po večkrat. Novi koliki bodo taki, da se ne bodo dali odlušiti s papirja drugač, da se popolnoma ne raztrgajo.

— Državni kancelár baron Beust je zavolj tega, da je dvalizem ustanovil, v grofovski stan povzdignjen.

— „Beseda“, ki so jo slovenski in hrvaški dijaki napravili v spomin rojstnega dné Prešernovega, se je izvršila tem več na občno zadovoljnost, ker se je v hitrici zložil program. V lepi vzajemnosti je jugoslovenska mladina obhajala spomin našega Preširna.

Štajarsko. Iz Gradca. Državno vojaško ministerstvo je telegrafovalo pred kratkem v Gradec, da se mu

naj naznani, koliko se v tamošnjem magazinu nahaja vojaške obleke in če bi se nošena še mogla nositi v vojski. Ali je to morebiti znamenje miru?

— „Slovanska beseda“ se imenuje slovansko društvo, ktero se je na gomili prejšnjih razporov vzdignilo kot znamenje bratinske edinosti. Naj bi prav krepko stalo! — Priča zaželene vzajemnosti bila je v lično okinčani dvorani Thalije 4. dne t. m. slovesna „beseda“ v spomin Preširnu. Slovenec, Hrvat in Čeh so z veliko pohvalo deklamovali, pevski zbor „Slov. besede“ je izvrstno pel in gromovito ploskanje je donelo Štajarcu Slovencu za igro na citrah. Veselica se je končala s plesom.

Česko. — Govorica o spravi s Čehi je spet potihnila, če tudi neovržljiva ostane resnica, da brez sprave s česko deželo ni nič dodelano. Češki časniki se še v eno mer v prepoved devajo, in vredniki njihovi hudo obsojajo.

Iz Galicije. — Grozna nesreča žuga cesarskim solnim jamam v Vilički, ktere so najbogatejše, a tudi najlepše v Evropi, ker iz njih izkopljejo vsako leto čez 1 milijon centov kamne solí, — vrednost njih se ceni nad 100 milijonov gold. Ako voda razstopí in potopí te jame, je naši državi zopet zguba neizmerna. Nesreča ta pa se je začela tako-le: Kopali so sol v enem kraji, kjer je bilo več studencev; na enkrat pridere voda s tako silo iz luknje, da je hipoma bila povodinj na tem mestu. To se je zgodilo 19. dne u. m., al še le čez 3 dni so jeli na vso moč braniti podzemeljsko jezero; postavili so zidovje, da bi voda ne drla iz jame v jamo. Vendar je malo upanja, da bi se ohranile te neprecenljive jame, kajti bojé se zdaj celó, da reka Visla razliva vodo v jame. — Res božjo čudo so te solne jame; take obširne in globoke so: 5 nadstropjev je, do kterih se po stopnicah gré, in vsaka jama ima 100 do 150 čevljev visočine; brez števila je lukenj in potov sèm ter tjè, ki so tudi po 100 čevljev visoki in ravno toliko široki. V eni teh jam je kapelica z oltarjem in svetniki — vse iz kamne solí; v drugi jami je plesišče, spet v drugih jamah so delavnice, bivališče za ljudí, hlevi za konje itd. Prav podzemeljsk velik svet so te jame, v kterih dela blizo 1000 delavcev. — Druga nesreča pa utegne še ta biti, ako se potopijo solne jame, da se vdere tudi tisti del mesta Viličke, čegar hiše stojé nad jamami. Prebivalci Viličke so tedaj noč in dan v velikem strahu.

Ogersko. — Danes se ima tukajšni deželni zbor končati. Kraljev govor, ki razpustí zbor, bode neki zeló obširen in poln zaupanja v zadovoljno spravo notranjih razmer avstrijsko-ogerskih; s posebno živim zadovoljstvom bode povdarjal poravnavo s Hrvati in celoto ogerskega državnega zbora, v kterem so zdaj združene vse dežele ogerske krone. — Tudi zbornica gospôska v Peštu je sprejela postavo o narodnosti. Velikega škofa ogerskega Simor-a, Magjara z dušo in telesom, je sv. duh še tako malo razsvetil, da je v zboru rekel, da nikakor ne priznava narodnih pravic! tedaj le gospodstvo magjarsko nad drugimi narodi!!

Srbija. (Zaupnica in zahvalnica prevzvišenemu škofu Juriju Strossmajerju.) „Novice“ so že povedale, kako veličastno in navdušeno je Srbije glavno mesto sprejelo prevzvišenega vladika zarad njegovega velikanskega rodoljubnega delovanja. Naj dodamo še adreso, ktero mu je nedavno poslalo 400 najveljavniših belgradskih meščanov. Glasí se tako-le: „Prečastiti škof! Dobro došel, Ti ponos južnega slovanstva, Ti pravi, Ti vrli sin trojedne sestre, Ti dragoceni njen biser! Dobro došel v srbskem Belemgradu, kjer srca kipé prevelike radosti, in preblagega čutstva, tam so najgorečniše besede preslabe izgovoriti, kar čutimo. Mi nismo došli, da Te poveličujemo, temuč da Te po svoje priprosto in srčno zahvalimo za vse dobro, kar si storil našemu plemenu, da si velik in vzvišen, da si pravičen pred Bogom, da pospešuješ vse dobro, da ljubiš dragi nam jezik, kakor daleč se glasí slovanska beseda. Sprejmi toraj dih našega vročega srca, sprejmi gorečo zahvalo vseh zvestih, sprejmi zagotovilo, da slavno Tvoje imé žarí kakor na vsem jugoslovanskem prizorji, tako tudi kot zvezda na nebu visokem. To prizorje sicer še pokriva gosta megla, temni dim, a tolikanj bolj sveti zvezda naše nade! Naj le črni oblaki obdajajo ono zvezdo, vendar nam razsvitla pot, ki vodi do vzajemnega cilja. Ona se bode svetila z rodovi prihodnjih stoletij, javorova gosla se bodo glasila na slavo Tvojo, prevzvišeni biškup! v vsaki gosli Te bode slepi pevec poveličeval, dokler bode živel srbski rod. Slava Tebi, veličastni južnoslovanski mecen! Slava Tebi pravi sin trojedne kraljevine! Živio na mnogaja leta!

V Belem gradu 20. novembra 1868.

V imenu slovanskih rodoljubov srbskega glavnega mesta.

— Biskup Strosmajer je srbskemu ministru za bogočastje odposlal 300 cekinov, in sicer 100 cekinov za učeno društvo, 100 cekinov za občno bolnico in 100 cekinov za uboge glavnega mesta. Minister se mu za ta znameniti blagodušni dar z iskrenimi besedami zahvaljuje v uradnih belgradskih novinah.

Turško. — Turška vlada, podpirana po angleški, francoski in avstrijski je grški vladi dala poslednjo besedo (ultimatum), ktero zahteva, naj grška vlada zabrani nabiranje prostovoljcev na otoku Kandiji (Kreti), ki pomagajo uporu turških podložnikov, — naj ustavi vožnjo parabroda „Enosis“, kteri prevažva puntarsko armado itd. Ako ne storí tega, žuga jej turška vlada, da prestriže nit prijateljstva, — da vse grške ljudí zapodí iz Turčije in da zapre turške luke (ladjostaje) grškim ladijam. — Vse to kaže, da zdaj zdaj se utegne vneti veliki plamen v Turčiji, da se kakor koli reši vprašanje: ali Turk še ostane gospodar kristijanom ali ne. S takimi homatijami se bližamo novemu — osodepolnemu letu!

Rusko. — Vladni časnik „Journ. de St. Petersbourg“ upanje razodeva, da modrost grške in turške vlade bode odvrnila žalostne nasledke diplomatičnega razpora.

— Konečna obravnava v tožbi društva „Sokol“ proti vredniku „Presse“ je bila 7. t. m. Zatoženec je bil, kakor smo se nadjali, nedolžnega spoznan.

Listnica vredništva. Gosp. Fran. K.: Prosimo za drug spis „o sadjereji v Č. V., ker tinta je skor zginila. — Gosp. F. S. K. v B.: Knjige so Vam poslane bile po gosp. dekanu v Jelšanah. Morda jih denes že imate?

Žitna cena

v Ljubljani 5. decembra 1868.

Vagán (Metzen) v novem denarji: pšenice domače 4 fl. 60 — banaške 5 fl. 20. — turšice 3 fl. 20. — soršice 3 fl. 60. — rži 3 fl. —. — ječmena 2 fl. 40. — prosa 2 fl. 60. — ajde 2 fl. 50. — ovsa 1 fl. 70 — Krompir 1 fl. —.

Loterijne srečke:

V Gradcu na Dunaji } 2. decembra 1868: **73. 62. 2. 66. 88.** **21. 67. 43. 78. 30.**

Prihodnje srečkanje v Gradcu in na Dunaji 16. decembra.

Odgovorni vrednik: **Janez Murnik.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.